

Handlingsplaner för Naturvårdsverkets EU och internationella arbete 2020– 2022 med utblick till 2023

Innehåll

INLEDNING	3
ÖVERGRIPANDE RIKTLINJER FÖR NATURVÅRDSVERKETS EU OCH INTERNATIONELLA ARBETE	4
HANDLINGSPLAN FÖR EU OCH INTERNATIONELLT ARBETE INOM AVFALL OCH KEMIKALIER	5
Prioriteringsområden.....	5
Verka för en resurseffektiv och cirkulär ekonomi	5
Agera för minskad användning av plast och mindre marin nedskräpning	6
Bidra till ett stärkt internationellt kemikalie- och avfallsarbete.....	6
Viktiga processer	7
Strategiska internationella samarbeten.....	7
HANDLINGSPLAN FÖR EU OCH INTERNATIONELLT ARBETE INOM BIOLOGISK MÅNGFALD	8
Prioriteringsområden.....	8
Bidra till det nya globala ramverket för biologisk mångfald	9
Verka för att hejda förlusten av biologisk mångfald.....	9
Stärka kopplingar mellan biologisk mångfald och klimat	9
Bidra till hållbart nyttjande och förvaltning av naturresurser	9
Viktiga processer	9
Strategiska internationella samarbeten.....	10
HANDLINGSPLAN FÖR EU OCH INTERNATIONELLT ARBETE INOM KLIMAT OCH LUFT	11
Prioriteringsområden.....	11
Bidra till att implementera EU:s gröna giv	11
Driva på för stärkt klimatrelaterad lagstiftning och ramverk internationellt ..	11
Driva på för stärkt internationell policy inom luft	11
Viktiga processer	12
Strategiska internationella samarbeten.....	12

Inledning

Miljö tillståndet i Europa och världen kräver en omedelbar kursändring för att klara av utmaningarna relaterade till klimatförändringar, förlust av biologisk mångfald samt ökade utsläpp av kemikalier och ökade avfallsmängder. Flera rapporter under senare år från bland annat IPCC om klimatförändringar, IPBES om biologisk mångfald samt Europeiska Miljöbyråns (EEA) rapport Europas Miljö 2020 visar på allvaret och behovet av att vi agerar nu, nationellt, regionalt och globalt. Vi ser även i World Economic Forum Global Risk Report för 2020 att de fem allvarligaste globala riskerna för världsekonomin har bäring på miljö- och klimatutmaningar.

Naturvårdsverket har en viktig roll att bidra till och delta i det arbete som regeringen bedriver inom EU och internationellt. Det är inte möjligt att nå svenska miljömål utan internationellt arbete, vi behöver därför öka vår rådighet genom att samarbeta och verka internationellt. Vi kan också bidra till den bredare hållbarhetsagendan, Agenda 2030 och hållbarhetsmålen, och få draghjälp för bättre synergier och helhet. Regeringens prioriteringar och strategier ligger till grund för Naturvårdsverkets resultatområde EU och internationellt arbete som handlar om att få gehör och genomslag för svenska ståndpunkter och att utveckla strategiskt samarbete med andra länder samt bidra till att utveckla kapacitet i andra organisationer för att möta nationella och globala miljö- och klimatutmaningar.

Den aktuella coronakrisen har inte bara påverkat förutsättningarna för EU och internationellt arbete, den har också synliggjort sårbarheten i våra samhällen och vikten av att återhämtningen blir ekonomiskt, miljömässigt och socialt hållbar.

Det här underlaget beskriver prioriteringsområden och viktiga processer de kommande åren med utblick mot 2023 och Sveriges EU-ordförandeskap. Gemensamt för allt vårt arbete inom EU och internationellt är följande övergripande utgångspunkter och riktlinjer.

Övergripande riktlinjer för Naturvårdsverkets EU och internationella arbete

- Vi säkerställer att vetenskap och fakta ligger till grund för vårt arbete.
- Vi agerar för en skyndsam omställning för ett långsiktigt hållbart samhälle och vill vara föregångare/förebild och dela med oss av våra erfarenheter globalt.
- Vi tar tillvara kunskaper och erfarenheter av policyutveckling och verktyg/styrmedel, genomförande och tillsyn, miljöövervakning och rapportering osv, och lär av andra.
- Vi samverkar med andra myndigheter och bidrar till att mobilisera olika aktörer som näringsliv, organisationer m.fl. i genomförandet.
- Vi förbereder oss för att stå väl rustade inför ett svenskt EU-ordförandeskap 2023 och ingå i trojkan från 2022 med Frankrike och Tjeckien.
- Vi bidrar till ökad förståelse och information om relevanta styrmedel som bidrar till en omställning av den finansiella marknaden och dess aktörer.
- Vi bidrar till att öka samarbetet mellan processer för att dra nytta av synergier, men även mellan processer och aktörer.
- Vi genomför Naturvårdsverkets strategi för Internationella samarbeten genom att t.ex. bidra till både nationellt och internationellt miljöarbete för ömsesidig strategisk nytta som t.ex. att åtaganden i internationella miljökonventioner kan uppfyllas.
- Vi fokuserar insatser så nära grundproblemen som möjligt. Vad är det som driver ett visst problemområde och hur kan vi påverka dessa grundproblem snarare än symtom? Vidare bör frågor i så stor grad som möjligt hanteras utifrån ett livscykel- och systemperspektiv.
- Vi inkluderar tvärgående perspektiv som t.ex. gender och mänskliga rättigheter i vårt internationella arbete som ett sätt att stärka genomförandet av multilaterala avtal och samarbetsformer samt att nå ökad miljöeffekt.
- Vi strävar efter att minska den direkta miljöpåverkan av vårt resande i samband med EU och internationellt arbete och vill påverka andra att bidra till resfria möten.
- Vi strävar efter effektivare arbetssätt genom digitalisering av vissa processer, vilket också ökar möjligheten för länder som för närvarande inte har finansiella möjligheter att delta i möten att delta i arbetet som sköts on-line, dvs. arbetets legitimitet ökar.

Handlingsplan för EU och internationellt arbete inom avfall och kemikalier

Ökad global handel, och ökad användning av kemikalier i material, varor och produkter innebär ökade utsläpp av kemikalier. Dessa transporteras över nationsgränserna via luft, vatten och genom handel med både nytillverkade och kasserade varor. Många hälso- och miljöproblem kopplade till kemikalieanvändning kräver internationell samverkan.

Avfallsmängderna ökar som ett resultat av en ökad konsumtion. Insatser krävs för att förebygga avfall och för att vi ska uppnå en mer effektiv resurshantering. Det avfall som trots allt genereras behöver behandlas som en resurs, samtidigt som farliga ämnen rensas ut ur kretsloppet. Ökad marin nedskräpning har satt fokus på vikten av en hållbar avfallshantering generellt. Det behövs avfallshanteringssystem som säkerställer att avfall i allmänhet och plast i synnerhet hanteras på ett miljömässigt bra sätt och inte hamnar i naturen, och därmed riskerar att hamna i världshaven.

Vårt arbete med kemikalier och avfall syftar till att bidra till att nå Sveriges miljömål, i synnerhet Hav i balans samt levande kust och skärgård och Giffri miljö. Arbetet sker i nära samarbete med Kemikalieinspektionen. Våra insatser har också en stark koppling till de globala hållbarhetsmålen, särskilt SDG 12 om hållbar konsumtion och produktion, och flera andra globala hållbarhetsmål hänvisar till kemikalier, avfall och luftkvalitet t.ex. SDG 3 om god hälsa och välbefinnande, SDG 11 om hållbara städer och samhällen och SDG 14 om livet under vatten, osv.

Prioriteringsområden

Tre prioriteringsområden inom kemikalier och avfall har identifierats för Naturvårdsverkets arbete inom EU och internationellt under de kommande tre åren.

Verka för en resurseffektiv och cirkulär ekonomi

Det är viktigt att material och produkter gör mer nytta under sin livstid, vilket i sin tur innebär minskad negativ påverkan på klimatmål, mål om biologisk mångfald och andra miljömål. EU:s nya handlingsplan för cirkulär ekonomi utgör en viktig del av den gröna given och innehåller initiativ för produkters hela livscykel, ett ändrat konsumentbeteende och en effektiv resursanvändning. Vi verkar fortsatt för en fullständig implementering av avfallshierarkin inom EU och internationellt med fokus på förebyggande i bilateralt samarbete.

En viktig förutsättning för att övergå till en mer resurseffektiv och cirkulär ekonomi är en ökad och säker materialåtervinning. Kretsloppen behöver vara både giftfria och resurseffektiva. Riskerna med särskilt farliga ämnen är så allvarliga att de ska fasa ut ur samhället och inte återcirkuleras i återvunna material och varor.

- Vi bidrar till en ökad och säker materialåtervinning genom att ta fram mer kunskap och underlag till svenska ståndpunkter, särskilt viktigt i förhandlingar där undantag i form av högre gränsvärden för farliga ämnen i återvunna material kan komma att diskuteras.

- Vi bidrar till genomförandet av EU:s nya handlingsplan för cirkulär ekonomi, särskilt när det gäller möjligheter för konsumenter och offentliga uppköpare att göra informerade val samt hållbar design inom ramen för EU:s nya produktpolicy. Det gäller både gemensamma metoder och principer för cirkulär design och att verka för att det ska ställas tuffare krav på producenterna gällande produkters livslängd, återanvändbarhet, reparerbarhet och återvinningsbarhet.

Agera för minskad användning av plast och mindre marin nedskräpning

Plastens negativa miljöpåverkan står fortsatt högt på agendan i Sverige, EU och internationellt. Naturvårdsverket ska sträva efter att minska spridning av plastskräp och mikroplast i hav och natur och att minska plastens påverkan på vårt klimat.

Miljöproblemen med plast är av global natur och därför har vi som målsättning att stärka regelverk och andra styrmedel på global, regional och nationell nivå. Vårt internationella arbete innebär också att vi stöttar projekt som bidrar till en mer hållbar hantering av plast och plastavfall i utvecklingsländer. Arbetet med plast och marin nedskräpning är starkt sammankopplat med arbetet för att nå en cirkulär ekonomi. Vi stöttar företag och andra aktörer i att minska användning samt öka återanvändning och återvinning av plastförpackningar och engångsplast.

- Vi är drivande för att stärka och implementera Baselkonventionens regler om hållbar hantering och gränsöverskridande transporter av plastavfall.
- I UNEA:s expertgrupp för marint skräp och mikroplast driver vi frågan om att få till stånd en global överenskommelse om plast.

Bidra till ett stärkt internationellt kemikalie- och avfallsarbete

Det globala målet att minimera negativa effekter av kemikalier och avfall uppnås inte år 2020 och det är av stor vikt att driva på för ökad ambition i arbetet med nya globala mål för kemikalier och avfall efter 2020 under den globala kemikaliestrategin (SAICM).

Nya mål och indikatorer behövs både för att skapa gemensamma utgångspunkter och för att kunna tjäna som kapp för andra konventioner som Basel, Stockholm och Minamata. På EU-nivå är kemikaliestrategin särskilt viktig för Naturvårdsverket att påverka.

Naturvårdsverket samarbetar med strategiska länder och organisationer och bidrar till att stärka den svenska synligheten och närvaron inom EU och globalt.

- Vi bidrar till att skapa förutsättningar för en förstärkt och samlad vetenskaplig bas i det internationella kemikaliearbetet bland annat med avseende på miljöföroreningars förekomst, exponering, risk samt effekter på människa och i miljön. Arbetet under den globala kemikaliestrategin (SAICM) är viktigt i sammanhanget men även att undersöka kopplingar till andra fora som exempelvis FN:s internationella resurspanel.
- Vi deltar aktivt i arbetsgrupper inom EU och globalt och synliggör erfarenheter från vårt nationella arbete när det gäller avfall, hantering av farligt avfall, materialåtervinning och stöd i arbetet för giftfria resurseffektiva kretslopp som en viktig del i den cirkulära ekonomin.

- Vi bidrar till ökad kunskap och utvecklad kapacitet utanför Europa i bilateralt prioriterade länder dels för att föra förhandlingsprocessen framåt under SAICM och berörda konventioner, dels för att stärka länderna i sitt nationella arbete att uppfylla åtaganden och genomförande av internationella avtal.

Viktiga processer

Naturvårdsverket deltar i ett antal EU och internationella processer för att driva sak och prioriteringsområden framåt.

- SAICM-processen med nya målsättningar efter 2020.
- Basel- och Stockholmskonventionen.
- UNEA – särskilt arbetet med plast, mikroplast och marin nedskräpning
- Stockholm +50, dvs. en uppföljning år 2022 av Stockholmskonferensen 1972, ger möjlighet att uppmärksamma globala processer och viktiga kopplingar för att förstärka och skynda på miljö- och klimatarbetet.
- Helcom/Ospar – revidering av handlingsplan och strategi efter 2020.
- EU:s strategi för Östersjön.
- Inom EU deltar Naturvårdsverket i flera olika kommittéer och processer kopplade till kemikalier och avfall, samt revideringen av EU:s industriutsläppsdirektiv, IED.

Strategiska internationella samarbeten

- Relevanta samarbeten angående avfall och kemikalier (se aktivitetsplaner) inom OECD, Arktiska rådet, Barentsrådet och Nordiska ministerrådet.
- Relevanta samarbeten angående avfall och kemikalier i BRIICS-länderna och i Sida-finansierat globalt program (EGP).

Handlingsplan för EU och internationellt arbete inom biologisk mångfald

Biologisk mångfald fortsätter att försvinna i en hisnande takt. Vi kommer inte att uppnå mål för att hindra den snabba förlusten av biologisk mångfald och uppnå hållbart nyttjande av naturresurser med målen, åtgärderna och metoder som vi använder idag enligt IPBES Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services (2019). Endast en transformativ ändring av ekonomiska, sociala, politiska och teknologiska faktorer kan leda till att hejda förlusten av biologisk mångfald (habitat, arter och genetisk variation) och ekosystemtjänster.

IPBES rapport identifierade fem drivkrafter som står för huvudparten av förlusten av biologisk mångfald;

- användning av mark-, vatten- och marina områden
- direkt exploatering av arter.
- klimatförändringar.
- föroreningar till luft, vatten och mark.
- invasiva främmande arter.

Vårt arbete med biologisk mångfald syftar till att bevara och hållbart nyttja den biologiska mångfalden. De insatser för bevarande av biologisk mångfald som Naturvårdsverket bidrar till internationellt och inom EU ger effekt i det nationella arbetet. Det nationella arbetet ger i sin tur tyngd till Sveriges position internationellt.

Det nationella genomförandet av de globala överenskommelserna sker genom miljömålsarbetet, där nya etappmål kompletterar de befintliga. Naturvårdsverkets arbete med biologisk mångfald bidrar till flera nationella miljökvalitetsmål t.ex. ett rikt växt- och djurliv, ett rikt odlingslandskap, levande skogar och myllrande våtmarker. Det bidrar också till uppfyllande av EU:s strategi för biologisk mångfald samt till FN:s hållbarhetsmål Liv under vatten, Liv på land och God hälsa.

För det internationella arbetet finns globala mål om biologisk mångfald som beslutats inom Konventionen om biologisk mångfald (CBD). Dessa mål, de så kallade Aichimålen går ut 2020 och arbetet med att ersätta dessa mål och ett nytt ramverk för perioden efter 2020 pågår med full kraft.

Prioriteringsområden

Fyra prioriteringsområden har identifierats för Naturvårdsverkets EU och internationella arbete gällande biologisk mångfald under de kommande tre åren. Naturvårdsverket verkar även utanför dessa prioriteringsområden för att hejda fortsatt förlust av biologisk mångfald och ekosystemtjänster i sitt dagliga arbete, genom regeringsuppdrag samt genom ett flertal processer.

Bidra till det nya globala ramverket för biologisk mångfald

Naturvårdsverket deltar aktivt i arbetet att utforma det nya ramverket med mål och indikatorer i samverkan med framförallt andra myndigheter men arbetar också för att säkerställa en aktiv medverkan från andra aktörer som näringsliv och civilsamhälle, som har en viktig roll i både förankring och genomförande. Det är viktigt att samverka och synkronisera utvecklandet av det nya ramverket med konkreta mål inom andra processer vars aktiviteter direkt påverkar biologisk mångfald, exempelvis på avfall och kemikalieområdet samt Parisavtalet när det gäller klimat. Detta kommer att kräva nytänkande och det är även nödvändigt att etablera samarbete med andra globala och regionala miljööverenskommelser än de som arbetar med biologisk mångfald.

Verka för att hejda förlusten av biologisk mångfald

I linje med IPBES-rapporten ser vi att det är prioriterat att sätta ambitiösa mål om att minska förlusten av habitat och säkerställa att utarmade ekosystem restaureras. Nationellt bidrar bland annat våtmarkssatsningen och arbetet med skydd av hotade arter till att nå målen. Det är även prioriterat att övervaka och följa tillståndet för arter som varit vanligt förekommande men minskar i antal och omfattning, eftersom detta är en indikator på hur dessa arter påverkas av den aktiva skötseln och bruket av marken, dvs. hur hållbart vårt nyttjande är i exempelvis jord- och skogsbruket. Vi verkar för att trender av vanliga arter ska uppmärksammas i det nya ramverket. Det är också viktigt med den genetiska dimensionen i artbevarandet och att verka för att indikatorer som speglar de vilda arternas genetiska mångfald finns på plats i det nya ramverket.

Stärka kopplingar mellan biologisk mångfald och klimat

Klimatförändringar påverkar biologisk mångfald direkt genom att påskynda förlusten av arter på grund av att ekosystemen förändras snabbare än arternas möjlighet att anpassa sig och att möjligheter för arterna att flytta till nya habitat är begränsade. Men biologisk mångfald är också en lösning på klimatutmaningen. Naturbaserade lösningar kan användas för att både mota och möta klimatförändringar och stärka resiliensen i systemen genom att den biologisk mångfalden stärks så att fortsatt leverans av ekosystemtjänster säkerställs. Det är viktigt att verka för att naturbaserade lösningar ska bli ett förstahandsalternativ för att lösa olika utmaningar i samhället som kopplar till klimatutmaningen.

Bidra till hållbart nyttjande och förvaltning av naturresurser

Ett högt prioriterat område är integrering av biologisk mångfald i olika sektorer (sektorsintegrering/mainstreaming). Det är nödvändigt att nå ut till alla aktörer i samhället som har en påverkan på biologisk mångfald och rådighet över sin verksamhet. Vi ska verka för att hållbart nyttjande får en starkare plattform och att den fulla potentialen av sektorsintegrering av biologisk mångfald mobiliseras inom det nya ramverket för CBD. Vi behöver säkerställa att samhällets nyttjande av ekosystemen inte sker genom överexploatering och på bekostnad av naturen. Vi behöver föra in nya tanke- och förhållningssätt i arbetet med hållbart nyttjande som bidrar till detta.

Viktiga processer

- CBD och arbetet med att utforma nytt ramverk som också ger förutsättningar för andra processer som CITES, CMS och RAMSAR.

- IPBES – kunskapsförsörjning och utvärderingar av status ger underlag och riktning i arbetet.
- Utvecklat samarbete med UNFCCC och relevanta klimatförhandlingsfora
- Medverkan i UNESCO:s Världsarvskommitté.
- Stockholm +50, dvs. en uppföljning år 2022 av Stockholmskonferensen 1972, ger möjlighet att uppmärksamma globala processer och viktiga kopplingar för att förstärka och skynda på miljö- och klimatarbetet.

Strategiska internationella samarbeten

- Relevanta samarbeten angående biologisk mångfald inom EU:s policyutveckling och tekniska arbetsgrupper, OECD, Arktiska rådet, Barentsrådet, Nordiska ministerrådet och UNEA.
- Relevanta samarbeten angående biologisk mångfald i BRIICS-länderna.

Handlingsplan för EU och internationellt arbete inom klimat och luft

Åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och luftföroreningsproblemen parallellt kan ge positiva synergieffekter och förutsättningar för att kunna bemöta flera av de utmaningar världen står inför idag så som livsmedelstrygghet, rent vatten, hållbart nyttjande av naturresurser och ekosystem, mänsklig säkerhet, jämställdhet, hälsa och ekonomisk tillväxt. I ljuset av Agenda 2030 och Politiken för Global Utveckling blir de här kopplingarna ännu viktigare då klimat- och luftfrågor inte kan ses som isolerade från andra sak-/politikområden utan att de istället är fundamentalt sammanlänkade.

Prioriteringsområden

Tre prioriteringsområden inom klimat och luft har identifierats för Naturvårdsverkets EU och internationella arbete gällande klimat och luft under de kommande tre åren. Naturvårdsverket verkar även utanför dessa prioriteringsområden för en bättre luftkvalitet och minskad klimatpåverkan i sitt dagliga arbete, genom regeringsuppdrag samt genom ett flertal processer.

Bidra till att implementera EU:s gröna giv

- Naturvårdsverket bidrar aktivt till revidering av EU ETS och övrig lagstiftning inom klimat- och energiramverket för att skapa institutionella förutsättningar för minskade växthusgasutsläpp inom EU.
- Ambitionshöjning under Parisavtalet. Ambitionerna i nuvarande nationellt fastställda bidrag (NDC) är inte tillräckliga och Sverige ska verka för att EU:s NDC som läggs fram 2020 innebär en ambitionshöjning samt förespråka och verka för ambitionshöjningar globalt.
- Vi ska aktivt bidra till att revideringen av EU:s industriutsläppsdirektiv, IED.

Driva på för stärkt klimatrelaterad lagstiftning och ramverk internationellt

- Verka för att andra länder kan dra nytta av Sveriges arbete och erfarenheter med att skapa en klimatlag och ett klimatpolitiskt ramverk, i deras arbete med t.ex. Nationellt fastställda bidrag (NDC) och långsiktiga klimatstrategier (LTS).

Driva på för stärkt internationell policy inom luft

- Driva på för en snar översyn av EU:s luftkvalitetsdirektiv. Inom relevant expertgrupp bör vi, i samarbete med liktänkande länder, driva på för en snar översyn av luftkvalitetsdirektiven som ska innebära skärpta nivåer.
- Arbeta för en ambitionshöjning och nya reglerade ämnen i ett nytt/reviderat Göteborgsprotokoll under FN:s luftvårdskonvention (CLRTAP). Sverige bör driva på för en ambitionshöjning och för att en ny reglering av bl.a. metan införs i översynen av protokollet och dess innehåll. Frågan bör även drivas inom det internationella Forum för globalt samarbete gällande luftföroreningar som i december 2019 lanserades på initiativ från CLRTAP.

Viktiga processer

Viktiga internationella förhandlingsprocesser är:

- FN:s klimatkonvention (UNFCCC) och Parisavtalet.
- Montrealprotokollet om ämnen som bryter ned ozonskiktet och luftvårdskonvention (CLRTAP).
- Viktiga processer inom EU är industriutsläppsdirektivet (IED), genomförandet av EU:s direktiv för utsläpp av luftföroreningar (takdirektivet) och EU:s system för handel med utsläppsrätter (ETS).
- Stockholm +50, dvs. en uppföljning år 2022 av Stockholmskonferensen 1972, ger möjlighet att uppmärksamma globala processer och viktiga kopplingar för att förstärka och skynda på miljö- och klimatarbetet.

Strategiska internationella samarbeten

- Relevanta samarbeten angående klimat och luft inom OECD, Arktiska rådet, Barentsrådet och Nordiska ministerrådet (se aktivitetsplaner).
- Relevanta samarbeten angående klimat och luft i BRIICS-länderna och i Sida-finansierat globalt klimatprogram.
- Bilateral samarbeten angående klimat och luft med inflytelserika EU-länder som generellt motsätter sig höjda klimatambitioner.